

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 39 / SEGONA ÈPOCA / JUNY DE 1997

**Consell Insular
de Mallorca**

alimara

Núm 39

Segona Època, juny de 1997

Edita: Consell Insular de Mallorca

Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Portada: Sense títol
Carmen Cañada

Maquetació
i impressió: Esmment

Dipòsit legal: PM-128-1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Encara que a l'autor del primer article d'aquest bloc no li agrada gaire la paraula «Menor» perquè té connotacions de «pobret» o «desvalgut» —cosa amb la qual estam d'acord— seguim designant així aquest bloc (tot el que fa referència a temes dels grups d'edat d'infància, d'adolescència i de joventut inespecíficament), ja que amb «Menors» podem identificar els tres grups d'edat sense excepció. Així i tot, des d'aquesta redacció volem donar suport a la idea de no emprar indiscriminadament aquest terme per les possibles connotacions afeblidores que comporta.

Conformen aquest bloc, dos articles: «Menors: Víctimes o culpables?», de Carles Panadès, i «Quan el menor institucionalitzat prepara l'emancipació», de Miquel Caldentey.

Del primer cal dir que és una reproducció, en part, de l'aportació del seu autor a la Taula Rodona que, organitzada per l'Associació Balear de Salut Mental amb el mateix títol es va celebrar el passat 13 de març al Club Diario de Mallorca. L'autor basa el seu plantejament sobre l'anàlisi d'aquest fet, que no podem considerar el menor d'edat ni culpable ni víctima; que ens podem perdre per considerar-lo culpable i només pensar en els possibles càstigs, o ben bé al contrari, no efectuar els càstigs oportuns i del tot saludables per la salut mental de l'infant degut al fet de considerar-lo una víctima de la societat. Per altre costat, aquesta redacció creu molt encertada la idea de Panadès de no posar en dubte la nova Llei Penal del Menor, sinó, com ell demana, que d'una vegada per totes se n'apliqui alguna: «Pel que he pogut observar en la meua experiència professional, el més important no és la llei, sinó com s'aplica la llei a cada cas concret. Crec que amb les lleis que tenim, si s'aplicassin de manera prou individualitzada i anassin acompanyades de les mesures complementàries educatives, socials i terapèutiques que amb la suficient amplitud i flexibilitat de mires es poden extreure de les pròpies lleis actuals, tindríem una infància suficientment «protegida» i una joventut suficientment «reformada».

Del segon article, remarcar que ja parla d'infants molt concrets, dels que, per les raons que siguin, han hagut de deixar (o no han conegut mai) un espai familiar propi per passar a viure a una institució, encara que aquesta institució intenti semblar el més fidelment possible la vida en família, com són les petites llars de Llars del Menor de la Comissió de Benestar Socials del Consell de Mallorca.

L'autor de l'article fa una reflexió sobre l'experiència personal i professional viscuda en una d'aquestes llars i posa sobre la taula —per a una possible anàlisi d'altres professionals amb experiències semblants— un fet clau dins la vida dels infants institucionalitzats: el moment de preparar la desinstitucionalització, un moment molt més crític, perillós i complex si el comparem al d'un al·lot amb família a l'hora d'independitzar-se. Les pors, saber afrontar-les, el suport necessari, etc. Per tant, un article molt interessant per obrir un debat d'experiències sobre com millorar aquest aterratge de l'infant (que deixa ja de ser-ho) a un món exterior d'adults que li pot semblar ferotge.

MENORS: VÍCTIMES O CULPABLES?¹

Carles Panadès Nigorra

Psicòleg i Terapeuta Familiar

Membre de l'Equip d'Infància i Família del Consell Insular

Director del Centre NOOS de Teràpia Familiar Sistèmica

M'agradaria respondre, d'entrada, a la pregunta del debat i després argumentar-la amb una sèrie de consideracions. La meua resposta és que estam davant un fals dilema: crec que els menors són, a la vegada, «víctimes» i «responsables». Tant en la posició de víctimes com en la posició de responsables estan acompanyats per altres víctimes i responsables: els seus pares.

EL MENOR ÉS RESPONSABLE

Parl de «responsabilitat» i no de «culpabilitat», perquè la paraula «responsabilitat» té una connotació molt més dinàmica i constructiva, tant des del punt de vista educatiu, com psicològic o social. En canvi, la paraula «culpable» té unes implicacions molt més rígides, acabades i, certament, de «judici de valor»; en aquest sentit, s'ajusta més al judicial i penal.

Els psicòlegs que ens dedicam a fer psicoteràpia perquè la gent remunti els «mals moments», sabem que el sentiment de culpabilitat és un mal assumpte, un entrebanc; compleix la funció i té l'efecte de paraitzar les possibilitats de remun-tada, de créixer, d'evolucionar, de recuperar l'autoestima i la confiança perduda. Tant si ens passam la vida culpant els altres (pares, cònjuge, caps de la feina, etc.) com si ens autoflagelam amb el sentiment de culpabilitat, la conseqüència pràctica és la paràlisi i la no assumció del protagonisme i la responsabilitat en el control de la pròpia vida.

Sabem que per fer una psicoteràpia tant amb els al·lots i joves, com amb els seus pares, una part important de la feina ha d'anar encaminada a *desculpabilitzar* per reforçar la confiança i l'autoestima i, a la vegada, substituir la culpa per la responsabilitat. En aquest sentit, preferiria que es parlàs d'una *Llei de Responsabilitat Juvenil*, en lloc d'una Llei Penal Juvenil.

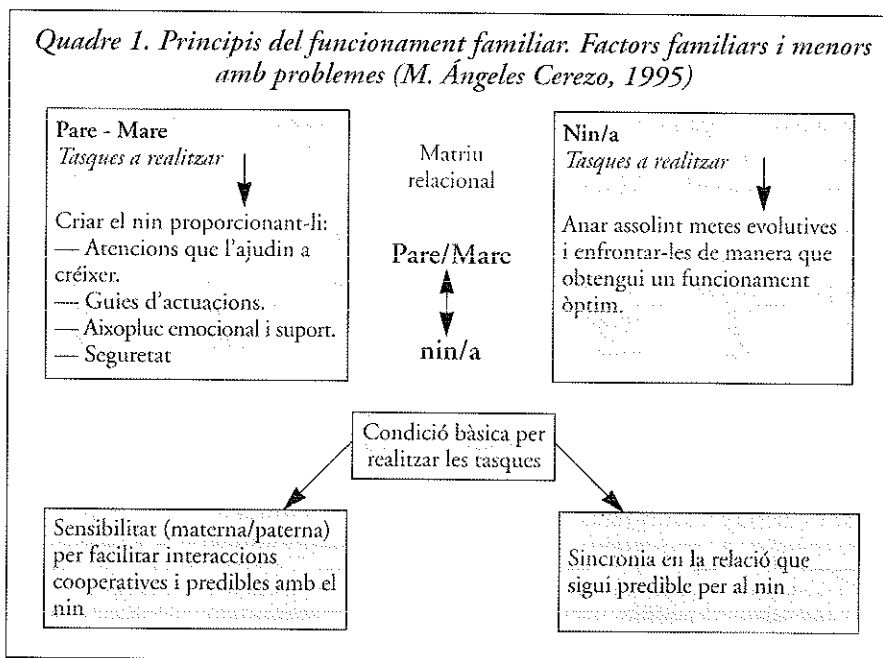
La responsabilització dels al·lots amb *Problemes de Comportament* comença ara a ser acceptada per la majoria de professionals que treballen dins el camp dels menors. Però record, fa 4 o 5 anys, que quan et posaves de part dels pares o dels mestres davant determinades conductes dels fills o alumnes, corries el perill de ser catalogat de reaccionari. Si reclamaves exigència i autoritat o pretenies fer assolir al menor les conseqüències dels propis actes, pareixia que et posaves de part del «sistema polític, social i econòmic» que, injustament, havia generat les conductes «desviades» i que, si no era l'únic culpable, sí n'era el principal².

Vull fer un breu parèntesi per assenyalar que tampoc no m'agrada massa la paraula «Menor» perquè té connotacions de «pobre» o «desvalgut». I sabem, per l'experiència clínica i els estudis que s'han fet, que no tots els infants que passen per la situació estressant del maltractament i la negligència de les seves famílies esdevenen «desvalguts» o «pobrets»; sabem que n'hi ha que són més resistents i forts («resilients»³) i n'hi ha que són més vulnerables. De fet, Salzinguer (1993) va constatar que un 12 % dels nins i nines maltractats tenien un bon nivell d'ajustament social i que, fins i tot, eren populars entre els seus companys. Sembla ser, també, com assenyala Joaquín de Paul, que un 30% dels casos d'abusos sexuals son asimptomàtics. Per tant, preferiria que es parlàs d'*Infants i Joves amb risc o dificultats psicossocials* i no de Menors.

Tornant al tema de la responsabilitat, he de dir que, des del meu punt de vista, no hi ha una evolució psicossocial i educativa positiva que no passi per assolir la pròpia responsabilitat en les «eleccions» fetes, siguin aquestes encertades o equivocades. Això sí, és evident que com més gran és l'infant i el jove, més part de responsabilitat haurà d'assumir.

L'aprenentatge de la responsabilització no és un fenomen propi de l'adolescència, sinó que és un procés que ha de començar a partir del moment en què l'infant pot relacionar-se amb el món i, de manera preferent i privilegiada, amb sa mare. En el quadre 1 poden observar-se alguns dels processos implicats de manera circular a la cria dels infants. Sabem que els menors de 5 anys sense límits (disciplina, control, supervisió) són nins insegurs, una mica despotes, amb problemes d'autocontrol i de relació amb la realitat i els iguals; presenten dificultats per «aturar-se», «centrar-se» i concentrar-se i, per tant, per adquirir els primers aprenentatges escolars⁴ (Quadre 1).

Quadre 1. Principis del funcionament familiar. Factors familiars i menors amb problemes (M. Angeles Cerezo, 1995)

Els adolescents que tenim en consulta familiar posen mala cara i se «reboten» contra els seus pares, als quals qualifiquen de «dictadors» o «retrògrads». Però quan els veim tot sols, en consulta individual, la seva posició varia i et diuen: «...ja sé que mon pare em renya o castiga perquè m'estima i vol el millor per a mi». A l'altre extrem, els joves sense límits, normes ni control, et diuen: «...a ca meva passen de mi; si mon pare m'estimàs, es preocuparia i no em deixaria fer allò que vull».

Per tant, queda suficientment clar que, des del meu punt de vista, els menors, tinguin 3 o 17 anys, són i han de ser responsables dels seus actes i de les seves conductes, i, perquè «la vida els ensenyi» i aprenguin de les experiències, han d'assolir, en la mesura d'allò possible, les conseqüències («desagradablement educatives») d'aquests actes⁵.

Des de la perspectiva psicossocial i pedagògica tant important és posar un nin de 3 anys que contínuament fa «potadetes» 3 minuts assegut a una cadira o «cara a la paret», com que la jutgessa ordeni a un al·lot de 13 anys que s'ha carregat 6 faroles que posi les bombetes de llum i pinti totes les faroles del seu barri; o que enviï un parell de mesos al Pinaret a un jove de 16 anys que ha agredit i robat a tres velletes.

Però les mesures disciplinàries, a pesar de ser del tot necessàries, no són suficients. Sabem els clínics que una adequada i proporcionada mesura de càstig, quan existeix un bon vincle afectiu entre pares i fills, quan hi ha un context relacional positiu, «fa miracles»; té un efecte molt més immediat i visible que les interminables «explicacions» a les quals són tan afeccionats molts pares. En el quadre 2 podem veure les dimensions fonamentals que, a més de la disciplina, estan implicades en les pràctiques de socialització familiar (Quadre 2).

*Quadre 2. Pràctiques de socialització familiar. Dimensions.
(M. Ángeles Cerezo, 1995)*

1. Disciplina

- Ensenyar al nin què està bé i què està malament.
- Fer un seguiment consistent dels comportaments infantils i aplicar mètodes de disciplina efectius no punitius per controlar les conductes antisocials.
- Fer un seguiment consistent de les conductes cooperatives i prosocials del nin i proporcionar-li «feedback» positiu.

2. Paternitat positiva

- Estar disposat per al fill: interacció positiva pares-fills.
Quan el nin sent interès per ell, adquireix habilitats de treball i de relació que afavoreixen la seva integració en el món escolar i social en general.

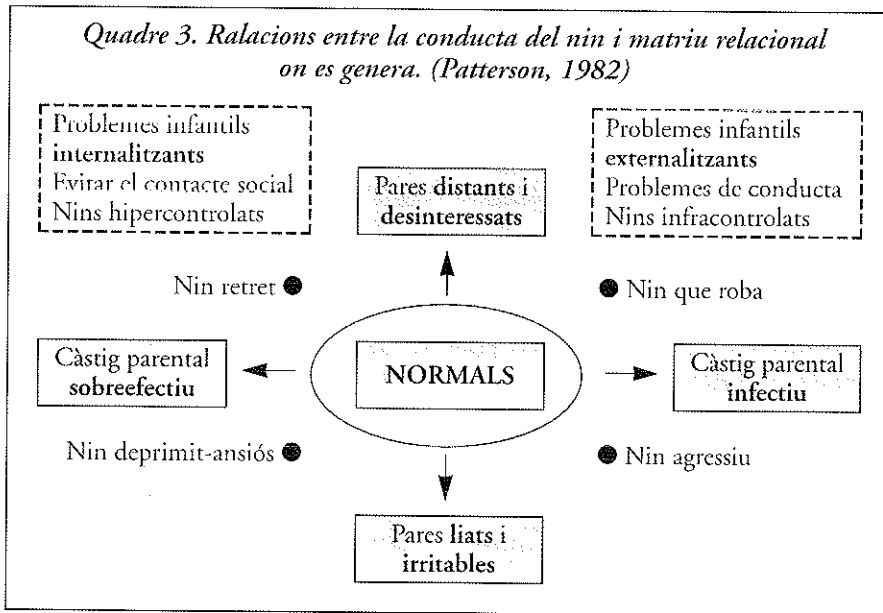
3. Supervisió

- Dur a terme una supervisió efectiva de les conductes i l'evolució del fill: amb qui va; com ocupa el temps lliure; quins programes de televisió veu, etc.
Implica clara comunicació de les regles.

4. Resolució de conflictes i problemes

- Aprendre a enfrontar els conflictes i a resoldre els problemes.

Quadre 3. Relacions entre la conducta del nin i matriu relacional on es genera. (Patterson, 1982)

Quan una llei (com la Llei Penal Juvenil) ha de regular l'actuació de la justícia davant aquestes situacions, hi ha veritables limitacions. La llei ha de ser escrita superclara i aquest fet la converteix necessàriament en *lineal*. En canvi, la conducta i les relacions humanes (entre els pares i els seus fills i d'ambdós amb el context social que els envolta), és més complexa, ambivalent o polivalent i *circular*⁶. És veritat que «aquest nin és dolent perquè li peguen»; però també és ver que «aquest pare pega al nin perquè és dolent». En definitiva, la circularitat significa que els dos comportaments s'alimenten mútuament i són, a la vegada, causa i efecte. Nin i pare tenen la seva part de responsabilitat a pesar que, per descomptat, el pare en té més.

Les lleis intenten regular aquesta realitat circular amb articles lineals. Per això, necessàriament, s'han de fer talls i delimitar comportaments legals i il·legals, culpables i innocents. I a cada un d'aquests comportaments se li ha d'assignar una determinada sentència, pena o mesura educativa. No ho tenen gens fàcil jutges i fiscals. Crec que l'únic antídote contra l'automatisme legal, la fredor i la rigidesa de les lleis, és l'anàlisi de cada cas individual i les seves concretes i intransferibles circumstàncies.

Una tasca eficient i efectiva dels Equips Psicosocials (Psicòlegs, Pedagogs, Treballadors Socials, Educadors)⁷ dels Jutjats de Menors, en coherència amb aquestes reflexions, haurà de tenir dos vessants igualment importants. Per una part, facilitar aquests elements d'anàlisi (de cada cas en particular) als jutges i fiscals a fi que puguin interpretar una llei «lineal» de la manera més «circular» possible. Per una altra part, de manera complementària al suport i assessorament que fan a jutges i fiscals, aquests equips haurien d'indicar, potenciar i facilitar, amb les gestions i els esforços de coordinació que siguin necessaris, l'accés del jove i la seva família als recursos comunitaris de promoció psicosocial i laboral. En qualsevol cas, l'objectiu de la mesura que s'apliqui haurà d'afavorir i no

Quadre 4. Incidència dels maltractaments

EE.UU. 1989	0 - 15 anys	3,6 per 1.000
Catalunya 1991	0 - 16 anys	4 per 1.000
Guipúscoa 1989	0 - 18 anys	2,3 per 1000
Andalusia 1993	0 - 18 anys	14 per 1000
Taxa a Espanya 1993	0 - 18 anys	del 0,2 al 1,4%

Quadre 5. Característiques sociofamiliars. Programa d'intervenció familiar GIZALAN

<i>Factors de risc</i>	<i>Factors de risc</i>
Estudis : Primaris 70	Conflicte conjugal greu 65
Analfabets 10	Maltractaments durant la infància .. 35
Treball: Contracte fix/temporal ... 68	Internament durant la infància ... 22
Atur/feines esporàdiques... 28	Abús d'alcohol..... 27
Problemes econòmics: greus 35	Abús altres drogues 10
moderats ... 37	Conductes delictives 14
Conflicte greu amb famílies d'origen. . 75	
Aïllament social..... 60	

anul·lar les possibilitats de fer-se responsable i, per tant, de créixer que tenguí el menor infractor.

EL MENOR TAMBÉ ÉS VÍCTIMA

A un article de «El País», un prestigiós i experimentat educador d'un Centre de Reforma deia que en tota la seva carrera professional només un menor no provenia d'una situació sociofamiliar plena de dificultats. El mateix educador proposava que es substituís la paraula «re-habilitar» per «habilitar» ja que difícilment es pot rehabilitar un jove que no va ser mai «habilitat» per un context relacional familiar que li fou advers (veure el quadre 3).

Quan ens endinsam en l'anàlisi etiològica de la delinqüència juvenil, necessàriament arribam al fenomen del «maltractament». A partir d'aquí, també podem començar a parlar del menor com una «víctima» (veure quadre 4).

El camp del maltractament infantil a l'Estat espanyol, fins a aquests darrers anys 90, era un territori relativament inexplorat de manera seriosa i científica. Ara, les coses estan canviant i existeixen grups d'investigadors amb gran prestigi a nivell internacional i equips assistencials cada cop més especialitzats que estan generant interessants aportacions⁸.

Quan aprofundim i ampliam una mica el punt de mira, ens adonam que l'infant és, en la gran majoria dels casos, víctima d'altres víctimes —els seus pares— cecs moltes voltes pel seu propi malestar psicològic, relacional i socio-cultural. Al quadre 5 podem observar el perfil sociofamiliar que ens podem trobar amb més freqüència.

Aquestes característiques sociofamiliars constitueixen importants «Factors de Risc», tant perquè una família entri en dinàmiques repetitives amb patrons

Quadre 6. Dimensions del funcionament familiar. M. Ángeles Cerezo, 1995)

<i>Família funcional</i>		<i>Família disfuncional</i>
Explícites, clares i simètriques	Estructura de poder	Distorsionades, no reconegudes i asimètriques
Positiu: calidesa de les relacions	Afecte	Negatiu: fredor, rebuig, hostilitat
Clara i directa amb intercanvi de fets, estats, coneixements	Habilitats de comunicació	Incongruents i fragmentada amb absència d'intercanvi
Nivell mínim	Conflicte	Manifest intens i/o absència total
Alts nivells de suport i reconeixement entre els seus membres, propiciant autoestima, mutu respecte i comprensió	Suport i reconeixement	Indiferència als sentiments i idees dels altres. Avaluació crítica negativa

Quadre 7. Distribució de casos per programes (Equip d'Infància i Família)

<i>Programa</i>	<i>1995</i>	<i>1996</i>
Maltractaments	12%	10,3%
Abusos sexuals	103,3%	12,9%
Problemes de conducta	13,8%	34,7%
Famílies multiproblemàtiques	12,5%	14,5%
Infància en risc	21,5%	0,274%

relacionals disfuncionals, com perquè els seus membres (pares i fills) manifestin el malestar en forma de diferents patologies psicosocials (al quadre 6 podem observar algunes de les característiques diferencials entre famílies funcionals i disfuncionals).

Dues de les conseqüències del «Disfuncionament Familiar» (hi ha tot un ampli espectre de psicopatologies) poden ser les conductes maltractants (per part dels pares) i el problema de conducta (per part dels fills). La relació entre maltractaments infantils i aparició de problemes de conducta ha quedat suficientment constatada els darrers anys pels estudis transversals i longitudinals de diferents autors.

Des de l'experiència clínica i terapèutica acumulada els darrers 8 anys a l'Equip d'Infància i Família (EIF)⁹, hem anat prenent cada dia més consciència de l'estreta relació que existeix entre maltractaments i problemes de conducta. Com pot observar-se al quadre 7, el Programa de Trastorns de Conducta és, amb diferència, el que més demandes rep.

Un nombre important de casos de famílies amb fills adolescents de 13 a 16 anys se'ns deriven al Programa de «Trastorns de Conducta» perquè presenten problemes com: fracàs escolar amb absentisme o desescolarització, fugides de casa, furts, etc.; alguns d'ells ja han entrat en contacte amb el Jutjat de Menors

i, a més a més, els pares mostren una patent «incapacitat per a controlar-los». Molt possiblement, aquests mateixos casos haguessin pogut ser derivats perfectament fa uns anys al Programa de Maltractaments per alguna de les seves tipologies (físic i/o psíquic, abandonament físic i/o emocional, negligència, etc.) o al Programa de «Famílies Multiproblemàtiques». Actualment, aquests adolescents presenten un «Trastorn Disocial» (DSM-IV) o un «Trastorn de Conducta Antisocial» (DSM-III); fa uns anys, ens haguéssim pogut trobar amb un diagnòstic de «Trastorn per Dèficit d'Atenció amb Hiperactivitat» (DSM-IV) amb dificultats d'aprenentatge i d'adaptació escolar i familiar. Si anam als primers anys de vida, possiblement el cas hagués pogut ser derivat al Programa d'Infància en Risc i el diagnòstic hagués estat de «Trastorn Reactiu de la Vinculació a la Infància» (DSM-IV). Anant encara més enrera, podríem trobar un embaràs de risc, amb una mare molt jove, fadrina o amb una relació afectiva gairebé sense consolidar i amb importants conflictes de relació amb la seva família d'origen.

Partint d'aquestes observacions clíniques, en un percentatge significatiu de casos es pot establir la hipòtesi de la transgeneracionalitat en els processos de responsabilitat i victimització: de l'adolescent «responsable i víctima», als pares «responsables i víctimes» i... als padrins «responsables i víctimes»?

Tant des del punt de vista del tractament terapèutic com des del camp de la prevenció, l'establiment d'un continuum evolutiu en els processos d'aparició de problemes psicosocials infanto-juvenils pot tenir importants implicacions a l'hora de planificar i invertir recursos assistencials. Es tractaria de tenir una visió tant a nivell transversal com longitudinal de determinats perfils de risc dins les successives etapes del cicle vital individual i familiar: de l'embaràs de risc, al retard psicomotriu i d'aprenentatge, al dèficit d'atenció amb hiperactivitat, al negativisme desafiant, al trastorn disocial (o comportament antisocial o problemes de relació paterno-filials), etc., etc., fins a arribar a la constitució d'una nova paternitat/maternitat de risc de segona generació.

Es evident que ni la generació dels padrins ni la generació dels pares actuals tengueren les mateixes oportunitats¹⁰ que els infants d'ara. Un dels grans reptes que se'ns presenta per als propers anys és aprofundir en investigacions clíniques i psicosocials que ens acostin al descobriment d'intervencions assistencials (terapèutiques, educatives i psicosocials en general) que ens permetin rompre els processos de repetició transgeneracional de problemàtiques i els cercles de «victimització».

ALGUNES CONCLUSIONS

Crec que totes les lleis tenen coses bones i coses dolentes. Em sembla molt «lineal» i simplista (per no dir «groguenca») la postura de detractor radical o defensor a ultrança d'un determinat text legal. Tenim, dins el camp dels Menors, dels nins, al·lots i joves, lleis que emmarquen de manera suficientment clara (sempre es pot millorar) quina i com ha de ser l'actuació pública. D'àmbit estatal, la *Llei de Protecció Jurídica del Menor*, del 96, i la *Llei 4/92 per als Menors de Reforma*. Les dues lleis són bastant recents i tenen el corresponent correlat legislatiu i administratiu d'àmbit autonòmic a Balears: *Llei 7/95 de Protecció de Menors desemparats* i la *Llei 6/95 d'aplicació de les mesures de Reforma per a Menors infractors*. Des de fa unes setmanes, ha entrat al Parlament Balcar, perquè

sigui estudiada pels grups de la càmera la nova *Llei Integral del Menor* i el «PAIR» (*Pla d'atenció a la infància en risc*).

Però les lleis, partint per suposat d'uns mínims i inqüestionables principis i plantejaments, tenen una importància relativa i crec que és sa i necessari fer un exercici de desmitificació i, paral·lelament, de desburocratització. Pel que he pogut observar en la meua experiència professional, el més important no és la llei, sinó com s'aplica la llei a cada cas concret¹¹.

Crec que amb les lleis que tenim, si s'aplicassin de manera prou individualitzada i anassin acompanyades de les mesures complementàries educatives, socials i terapèutiques que amb la suficient amplitud i flexibilitat de «mires» es poden extreure de les pròpies lleis actuals, tindríem una infància suficientment «protegida» i una joventut suficientment «reformada». Però per això, caldrà quelcom més que lleis; serà necessària la sensibilitat col·lectiva, la racionalització administrativa, la investigació i avaluació cada cop més rigoroses, la formació continuada, l'especialització tècnica¹² i el reconeixement dels professionals que tenen la responsabilitat assistencial. I, sobretot, la voluntat i sensibilitat política que permeti destinar-hi els recursos i esforços necessaris. Només així es podrà avançar cap a una Justícia de Menors que contribueixi veritablement a Rehabilitar uns al·lots i joves cada cop «més responsables i menys víctimes».

NOTES

1. Aquest article reproduceix en part i amplia l'aportació que vaig fer a la taula rodona que, organitzada per l'Associació Balear de Salut Mental amb el títol «Menors: víctimes o culpables?», es va celebrar el passat 13 de març al Club Diario de Mallorca. El debat girava al voltant del polèmic Projecte de Llei Penal del Menor.

2. Aquesta visió va tenir com a conseqüència assistencial carregar les tintes sobre, per una part, la lluita política i, per l'altra, en una actitud educativa de defensa a ultrança del victimisme del menor, que havia de ser considerat, per part dels professionals que treballaven amb ell, gairebé com un «col·lega» o amic.

3. Per a Rutter (1991), «un nen *resilient* és el que, en condicions difícils i desestabilitzadores, es refà, continua el seu camí, es comporta de manera eficaç i esdevé, així, un adult competent».

4. Seguint la *lleï del pèndol*, diria que tant de mal ha fet la postura de repressió excessiva, com (en els darrers 20 anys) la postura de la permissivitat excessiva.

5. A voltes ho passen molt pitjor els pares o els educadors que han de posar una mesura disciplinària que el propi al·lot que, en condicions «normals» (bon clima afectiu i relacional), respon positivament i rectificat el seu comportament.

6. Seguint a G. Bateson, una relació causal és *lineal* quan no hi intervenen processos de retroalimentació, és a dir, quan la seqüència de causa i efecte no retorna al punt de partida. En canvi, parlem de relacions «circulars» quan causes i efectes es retroalimenten i influeixen mútuament.

7. En els casos de menors, l'informe psicosocial dels equips hauria de ser preceptiu abans d'emetre qualsevol sentència. Quan —com passa freqüentment— hi ha informes d'altres institucions (serveis socials, equips psicopedagògics, serveis de protecció, equips terapèutics, etc.) aquests s'haurien d'incorporar o afegir a l'informe de l'Equip del Jutjat.

8. Destaquen especialment els equips d'investigació de les Facultats de Psicologia del País Valencià i d'Euskadi, dirigits per Mª Angeles Cerezo i Joaquín de Paul-Mª Ignacia Arruabarrena, respectivament. Però a altres indrets universitaris i professionals s'estan desenvolupant treballs de gran nivell teòric i clínic.

9. L'EJF (enquadrat dins l'Àrea del Menor del Servei d'Acció Social i Sanitar del Consell Insular de Mallorca) està constituït per cinc Psicòlegs-Terapeutes Familiars i una Auxiliar administrativa. De manera general, es porta a terme una tasca assistencial sobre població infantil en risc psicosocial de Mallorca des de dos àmbits d'actuació preferents: a) tractaments terapèutics; indi-

---

viduals, grupals, familiars i de xarxa; b) assessorament i suport als professionals de l'Atenció Social Primària de la Part Forana de Mallorca. De forma més concreta, el treball s'organitza en els següents Programes: maltractaments, abusos sexuals, problemes de conducta, famílies multiproblemàtiques i infància en risc.

10. Des de dos punts de vista: en primer lloc, pel grau actual de sensibilitat social al voltant de les necessitats i els drets dels infants i, en segon lloc, pel nivell actual dels coneixements científics i tècnics que faciliten i permeten dissenyar intervencions psicosocials cada vegada més efectives, eficients i rendibles per prevenir i tractar aquestes problemàtiques.

11. A voltes, la presentació pública d'una «Llei» o d'un «Pla» legal ha servit per «fer callar» les queixes o denúncies de determinats col·lectius professionals o polítics, però a la llarga, un cop feta la presentació als diaris i «neutralitzades» les protestes, l'aplicació d'aquestes lleis i plans no han suposat cap millora evident i qualitativa en l'assistència als menors.

12. Si se'm permet un símil amb el Sistema Sanitari, demanar a un Psicòleg o Assistent Social sense experiència professional prèvia ni una extensa formació especialitzada, que treballi amb certa eficiència i eficàcia dins l'àmbit del tractament i assistència especialitzada dels menors maltractats i les seves famílies, seria com demanar a un metge MIR d'un hospital que fes cirurgia cardíaca. Possiblement, el cap del Servei de Cardiologia no ho permetria mai sota la seva responsabilitat.